Náučný chodník Donovaly – Šachtička

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Banská Bystrica
Geomorfologická jednotka:	Starohorské vrchy
Geologická jednotka:	jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Donovaly
Východisko:	Donovaly, turistické informačné centrum
Trasa:	Donovaly – Bully – Pri javore – Krčahy-Kováčka – Jelenská skala, lúky – Žiare – Špania Dolina, Šachtička
Dĺžka, prevýšenie:	11,5 km, prevýšenie 165 m
Čas prechodu:	4 h
Počet zastávok:	11
Náročnosť:	nenáročná až stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historické, prírodovedné, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa vedie súbežne so zelenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 1992; 2005 a 2015 obnova

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Správa Národného parku Nízke Tatry so sídlom v Banskej Bystrici; pracovisko Slovenská Ľupča, Lichardova 129/52, 976 13 Slovenská Ľupča, tel. 048 / 2855 010; pracovisko Liptovský Hrádok, ul. SNP 311, 033 01 Liptovský Hrádok, tel. 044 / 5222 875; pracovisko Beňuš, Beňuš 453, 976 64 Beňuš, tel. 048 / 6198 116

Poznámka: Na náučný chodník nadväzuje – aj číslovaním informačných panelov – neskôr vybudovaný náučný chodník Šachtička – Sásová.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný na terénne vyučovanie so staršími žiakmi. Pohyb v horskom prostredí (vo výške až 1 091 m n. m.) treba zvážiť podľa aktuálnych poveternostných podmienok.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Donovaly. Horská obec severovýchodne od Banskej Bystrice na rozhraní Veľkej Fatry a Starohorských vrchov v nadmorskej výške 960 m v širokom lúčnatom sedle medzi masívmi Zvolen a Kečka a dolinami Starohorského potoka a Korytnice, ktorými prechádza významný a frekventovaný cestný spoj z Pohronia na Liptov, súčasť medzinárodného tranzitu Budapešť – Krakov. Od 17. storočia tu vznikali osady pre výrobu drevného uhlia – prvá písomná zmienka pochádza z roku 1702. Pri potláčaní Slovenského národného povstania v októbri 1944 na Donovaly ustúpila povstalecká armáda a pre vhodné prírodné podmienky tu bolo jedno z centier tzv. partizánskej republiky. Obec tvoria osady Bully, Sliačany, Hanesy, Mišúty, Mistríky, Polianka a vlastné Donovaly. Dnes je významným centrom cestovného ruchu ako aj letnej i zimnej turistiky (sedlom prechádza diaľková turistická trasa Cesta hrdinov SNP). Prvý hotel sa tu začal stavať v roku 1936. Pôvodný charakter územia je veľmi zmenený masívnou výstavbou apartmánových domov, hotelov a lyžiarskej infraštruktúry v posledných desaťročiach. Každoročne sa tu od roku 1992 konajú preteky psích záprahov.

Jelenská skala (1 153 m n. m.). Zalesnený vápencový masív v strednej časti Starohorských vrchov východne od Starých Hôr s bralným reliéfom v západnom svahu vrcholovej oblasti. Na vrchol s čiastočným výhľadom vedie zo sedla s turistickým rázcestím „Jelenská skala, lúky“ neznačkovaný chodník. Vo svahoch masívu nad Starými Horami sa nachádza partizánsky bunker Mor ho!, ktorý po potlačení Povstania slúžil ako telefonická centrála a tlačiareň letákov a partizánskeho časopisu Mor ho!, ktorý vychádzal od januára do marca 1945 denne v náklade až 350 ks. Bunker je zrekonštruovaný a voľne prístupný.

Šachtička (946 m n. m.). Sedlo severne pod vrchom Panský diel (1 100 m n. m.) v Starohorských vrchoch východne od Špania Doliny s lyžiarskym strediskom Šachtičky a križovatkou turistických ciest. K dispozícii je 10,5 km zjazdových tratí, štyri vleky na rôzne orientovaných svahoch Panského diela, hotel Šachtička a rozhľadňa, ktorej oceľová konštrukcia je vysoká 16 m (kľúč na požiadanie v hoteli). Prístup pešo zo Špania Doliny (1,6 km) a autom od Banskej Bystrice dolinou Nemčianskeho potoka (5,5 km).

Špaňodolinský banský vodovod. Unikátny historický 36 km dlhý systém drevených zberných, náhonových a spojovacích jarkov, privádzajúci vodu pre banské diela v Špania Doline až spod Prašivej v Nízkych Tatrách, najstarší a najdlhší svojho druhu na Slovensku. Začal sa budovať v 15. storočí a bol

funkčný do začiatku 20. storočia. Trasa jarkov vodovodu viedla takmer vodorovne po vrstevnici len s miernym sklonom. V súčasnosti ju identifikujú technické úpravy reliéfu, ako zárezy, násypy, kamenné múry a skalné galérie. Niektoré úseky trasy sa dnes využívajú pre pešiu turistiku, cykloturistiku a lyžiarsku turistiku a súbežne vedie aj náučný chodník Donovaly – Šachtička.

Špania Dolina. Starobylá banícka obec v centre Starohorských vrchov v hornej časti hlbokej doliny Banského potoka s bohatou históriou, ktorej začiatky súviseli so vznikom banskej činnosti od doby bronzovej (2000 – 1700 pred n. l.). Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1254. Náleziská medenej rudy, obsahujúcej aj striebro, a jej intenzívna ťažba zhruba od 11. – 12. storočia ju preslávili po celej Európe, a to najmä v 15. a 16. storočí, keď bola jedným z hlavných centier thurzovsko-fuggerovskej mediarskej spoločnosti so sídlom v Banskej Bystrici. Rentabilita ťažby začala klesať na prelome 16. a 17. storočia. Obyvateľstvo si začalo privyrábať ťažbou a spracovaním dreva, ženy aj paličkovaním čipiek – v roku 1883 tu založili školu paličkovania. V roku 1888 bane zatvorili. Obec preslávili aj po domácky vyrábané špaňodolinské medené poháre, opradené tajuplnou premenou železa za meď. Počas Slovenského národného povstania bola v obecnej škole veľká nemocnica. V 60. rokoch 20. storočia sa tu spracúvala medená ruda zo starých haldových materiálov. Dominantou obce je národná kultúrna pamiatka rímskokatolícky kostol Premenenia Pána, vysvätený v roku 1254 a v roku 1593 goticky prestavaný zo staršej románskej stavby. V jeho interiéri sa zachovali maľby od Jozefa Hanulu. Viac pozri v textoch banského náučného okruhu v Španej Doline.

Starohorské vrchy. Neveľké jadrové pohorie na strednom Slovensku medzi Kordíkmi, Králikmi, Hiadeľom, Korytnicou-kúpeľmi a Starými Horami, ohraničený zo západu Kremnickými vrchmi, z juhu Zvolenskou kotlinou, z východu Nízkymi Tatrami a zo severozápadu Veľkou Fatrou. Budujú ho rôzne tektonické jednotky Centrálnych Západných Karpát a má preto veľmi zložitú a pestrú geologickú stavbu. Od západu sem okrajovo zasahujú neovulkanity (v tejto časti bola vyčlenená Kordícka brázda). Vo zvyšku územia sa striedajú najrôznejšie horniny: paleozoické granodiority až granity, ortoruly, pieskovce (s prevažne hladším reliéfom) a triasové, jurské a kriedové vápence, dolomity, pieskovce, slieňovce, kremence, bridlice s mnohotvárnym členitým reliéfom často so strmými až bralnatými svahmi a úzkymi dolinami, ale aj hôľnatým najvyšším vrchom v pohorí – Kozím chrbtom (1 330 m n. m.). Takmer celé pohorie je súčasťou povodia Hrona. Na západe ho križuje Bystrica, do ktorej ústi Starohorský potok a Banský potok, ďalšími tokmi sú napr. Ľupčica, Moštenický potok, Uhliarsky potok, Vážna. Len severovýchodný cíp odvodňuje do Váhu Korytnica. Na styky tektonických jednotiek sa viažu vývery početných minerálnych prameňov, napr. Moštenická kyslá, Hiadeľská kyslá, pramene v Korytnici-kúpeľoch. Pohorie je zväčša zalesnené prevažne zmiešanými lesmi (prevláda buk lesný a smrek obyčajný). V oblasti Španej Doliny a Starých Hôr v strednej časti územia sa historicky ťažili významné ložiská medenej a striebornej rudy a pôvodný ráz krajiny bol do značnej miery zmenený. Pohorie dolinou Bystrice pretína a jeho celým severným okrajom ďalej vedie frekventovaná cesta medzinárodného významu, dolinou Bystrice prechádza železničná trať. V jeho vnútri leží viacero obcí, najmä pri dopravných líniách či v bývalých banských územiach.

Názvy informačných panelov

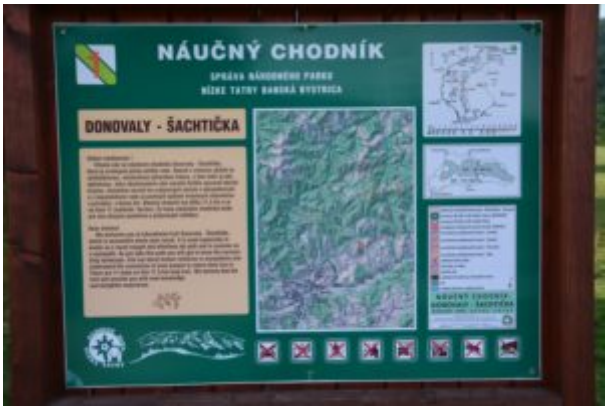
1. Donovaly – Šachtička (úvodný panel)
2. Donovaly a okolie
3. Osada Bully
4. Využitie vody
5. Veľká Fatra
6. Ovčiarstvo
7. Význam lesov
8. Špaňodolinský vodovod

9. Baníctvo
10. Staré Hory
11. Špania Dolina

Panely nie sú označené názvom náučného chodníka.

NÁUČNÝ CHODNÍK
DONOVALY A OKOLIE

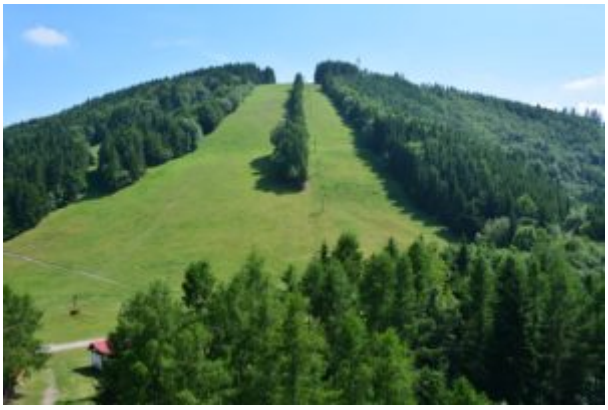

VEĽKÝ ŠTUREC
DONOVALY
RUŽOMBEROK
RYBÔ
POLIANKA
BULLY
1225
MOTYČKY
1091
JELENEC
TURECKÁ
STARÉ HORY
KALIŠTE
RICHTÁROVÁ
BALÁŽE
987
ŠACHTIČKA
11
PODKONICE
ŠPANIA DOLINA
HARMANEC
UĽANKA
PRIECHOD
NEMCE
SELCE
SÁSOVÁ
BANSKÁ BYSTRICA
0 km 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

MAPY.CZ